

Nr 147.

Av herr **Julin**, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till ordnande av avlöningsförhållandena för kvinnliga befattningshavare i statens tjänst.

Arbetet på att lösa den av de kvinnliga statsfunktionärernas lönefrågor, som skall möjliggöra att behörighetslagen träder i kraft, utkristalliserade till sist två alternativa förslag, vilka återfinnas i en inom finansdepartementet utarbetad promemoria, bifogad som bilaga 1 till årets statsverksproposition beträffande för flera utgiftshuvudtitlar gemensamma frågor.

I lönehänseende skilja sig de båda alternativen föga, men de angiva var sin helt olika metod för kvinnliga befattningshavares inplacering i den blivande för män och kvinnor gemensamma lönegradsskalan.

Alternativ I använder en kvantitativ inplaceringsmetod innebärande, att kvinnorna inskjutas i lönegradsskalan, där en med deras nuvarande avlöning lika stor manlig avlöning är till finnandes.

Alternativ II använder en kvalitativ inplaceringsmetod, innebärande, att kvinnorna inskjutas i den lönegrad, där en mot deras arbetsuppgift svarande manlig befattning finnes, varefter kvinnorna få vidkännas ett procentuellt avdrag på den i lönegraden utgående manliga avlöningen.

Regeringen har genom i proposition I utg. och i proposition 2 framlagda förslag valt alternativ I till sin linje av bland annat det skäl, att därigenom ernås en enda löneskala, i vilken alla befattningshavare såväl män som kvinnor bliva inplacerade och där nuvarande kvinnliga tjänstemän få behålla den *löneställning*, som senaste omfattande löneregleringar givit dem. Att inplaceringen i vissa fall ger dem en helt annan *tjänsteställning* än den de kvinnliga funktionärerna för närvarande innehava, synes regeringen väl hava uppmärksammat, men utan att därvid föranledas till någon förändring av sin plan, väl därför, att vederbörande departementschef ansett sig kunna förklara, att den använda metoden »icke utesluter ett samtidigt hänsynstagande till befattningarnas betydelse inbördes ur synpunkten av fordrade kvalifikationer och göromålens art» (Prop. I utg. sid. 140).

Måhända har i flertalet fall en differentiering av mäns och kvinnors tjänstgöringsuppgifter så småningom blivit så genomförd, att den kan motivera den nya skillnad i tjänsteställning, som regeringens förslag innebär, men att så ej är fallet inom postverket, vill jag med denna motion framhålla och därvid stöda mig på allmänt kända och från-auktoritativt håll vitsordade förhållanden.

Regeringen föreslår, att den nuvarande tjänstegraden postexpeditör upp-

delas i tvenne. I den lägre graden skola tjänstemännen kallas postexpeditör och åtnjuta en mot den nuvarande kvinnliga postexpeditörsavlöningen svarande lön. I den högre graden skola tjänstemännen kallas postassistenter och åtnjuta den nuvarande manliga postexpeditörsavlöningen. De nya postexpeditörerna skola placeras i 11:e lönegraden och postassistenterna i 15:e lönegraden i den nya lönegradsskalan. Nuvarande och föreslagen lönegradsplacering framgår av följande tablå.

Nuvarande tjänstegrader		Föreslagna tjänstegrader		Nedflyttning antal grader
10:e	<i>Förste postexpeditör</i>	17:e	Förste postassistent	—
9:e	—	16:e	—	—
8:e	<i>Postexpeditör</i>	15:e	Postassistent	—
7:e	Faktor	14:e	Faktor	—
—	—	13:e	—	—
6:e	Stationsmästare av klass 1	12:e	(<i>Förste postexpeditör</i> (Stationsmästare av klass 1	5
—	—	11:e	<i>Postexpeditör</i>	4
5:e	Överpostiljon	10:e	Överpostiljon	—
—	—	9:e	—	—
4:e	Förste postiljon	8:e	Förste postiljon	—

Därest de i postverket nu anställda kvinnliga postexpeditörerna och kvinnliga förste postexpeditörerna skulle komma att placeras på de nya postexpeditörs respektive förste postexpeditörstjänsterna, skulle de, som av tablå synes, komma att erhålla en tjänsteställning i förhållande till sina manliga kolleger, vilken måste framstå som en deklassering. Icke nog med att postexpeditören skulle nedflyttas 4 grader, utan förste postexpeditören skulle komma att ställas tre grader under den manliga tjänsteman, hon nu är överordnad. Oegentligheten i en sådan anordning framstår i sitt fulla ljus, då man erfar, att av manliga och kvinnliga postexpeditörer hittills krävts samma kvalifikationer och samma fackliga utbildning.

Allt sedan tiden då kvinnor först fingo tillträde till befattningen som postexpeditör, hava manliga och kvinnliga befattningshavare inom denna tjänstegrad ansetts med avseende på arbetsuppgifter fullt jämställda med varandra. Den skillnad, som i detta avseende funnits, har inskränkt sig till att den kvinnliga postexpeditören ansetts icke lämpligen böra användas till tjänstgöring i järnvägspostkupé eller å sjöpostexpedition, samt att, där å fast postanstalt så kunnat anordnas, frihet från tjänstgöring nattetid beretts henne.

Vad nu angår de arbetsuppgifter, som åligga en postexpeditör, kan man som regel säga, att denna befattningshavare, man som kvinna, skall kunna på eget ansvar utföra varje gren och varje detalj av det omfångsrika arbete, varmed postkontoren tillhandagå allmänheten, samt vid förhinder för postmästaren, eller eljest närmast överordnad tjänsteman, träda i dennes ställe

och, där så påfordras, till vederbörande överordnad myndighet avgiva räkenskap för postkontorets uppbörd och förvaltning.

A de större postkontoren, där en mera detaljerad arbetsfördelning måste äga rum, tilldelas postexpeditören i regel bestyret med allmänhetens betjänande vid särskilda expeditionsavdelningar, så kallade »kassor». Vid fördelningen till kassorna av arbetsuppgifterna kan man i stort sett särskilja tvenne grupper, den ena, omfattande allmänhetens betjänande med emottagande av värde- och postförskotts försändelser, paket m. m. samt utlämnande av ankomna sådana försändelser, försäljning av frankotecken m. m., den andra, emottagande från avsändare och utlämnande till vederbörande adressater eller deras ombud av de många olika slags penningmedel, som äro postverket anförtrödda, såsom postanvisnings-, postförskotts-, postsparbanks- och tidningsprenumerationsmedel, utbetalning av folkpensioner, och under en kortare tidsperiod inkassering av kronoutsylder m. m. Allt efter rörelsens omfattning äger ytterligare uppdelning av dessa arbetsuppgifter rum eller överflyttning från en grupp till en annan.

Vid fördelningen göres emellertid, som nämnt ingen skillnad mellan manlig och kvinnlig postexpeditör, utan avlöser vid de särskilda vaktombytena ofta en kvinnlig postexpeditör en manlig och vice versa. Vill man spåra en skillnad, är det snarare så, att den kvinnliga postexpeditören företrädesvis anvisas tjänstgöring i avdelningarna för den största penningrörelsen. Vid samtliga avdelningar, som ha att betjäna allmänheten, är arbetet i hög grad ansträngande, ansvarsfullt och nervslitande, då det ofta måste förrättas under allmänhetens otåliga tryck och under köbildning. Vid de större postkontoren är penningrörelsen så betydande, att under en enda vakt, i regel sju timmar, summan av inbetalade och utbetalade medel ofta uppgår till hundratusen kronor och därutöver, in- och utbetalade i ett flertal större och mindre poster.

För utlämnade värdeförsändelser samt för utbetalade penningmedel av alla slag är expedienten personligen ansvarig och ersättningsskyldig. Vid annan offentlig uppbörd, respektive utbetalning, delas i regel ansvaret med en s. k. kassakontrollant. Så ej vid postkontoren.

Kompetensfordringarna för vinnande av anställning som e. o. postexpeditör och befordran till ordinarie äro lika för manlig och kvinnlig aspirant, nämligen student- eller realskoleexamen eller avgångsexamen från åttaklassigt kvinnligt läroverk, med full motsvarighet till realskoleexamen, 21 månaders postelevkurs och därefter postexamen med godkända betyg.

Först efter ytterligare väl vitsordad tjänstgöring under flera år, såsom förstärkning eller såsom vikarie å postexpeditörsbefattning, vinner den e. o. tjänstemannen, man som kvinna, på gjord ansökan befordran till ledigbliven ordinarie befattning och erhåller då konstitutorial att vara postexpeditör i kungl. postverket.

1921 års lönekommitté har i sitt betänkande, sid. 207, velat göra gällande, att redan nu en sådan differentiering beträffande arbetsuppgifterna för de manliga och kvinnliga postexpeditörerna förefunnes, att kommittén därför

ansett sig kunna motivera de sistnämndas placering i lägre lönegrad än de förstnämndas.

Härtill anmärker kungl. generalpoststyrelsen i sitt yttrande den 15 november 1924 till Kungl. Maj:t i detta ärende.

»Detta är sant i så måtto, att vissa postexpeditörsbefattningar med hänsyn till de krav på rent fysisk kraftutveckling, som arbetets utförande ställer på tjänsteinnehavaren, icke annat än i alldeles särskilda undantagsfall lära kunna uppehållas annat än av män. Detta gäller järnvägsposten samt sådana befattningar å postkontor, varmed äro förenade särskilt svåra tjänstgöringsvakter nattetid. Härutöver kunna ock finnas fall, då med postexpeditörsbefattning är förenad sådan tjänstgöring utomhus eller sådan befälsföring över manlig personal, vartill kvinnlig tjänsteman i regel icke lämpar sig. Men av dylika befattningar förefinnes endast ett fåtal. Huvudmassan av de manliga och de kvinnliga postexpeditörerna utför för närvarande jäm-sides med varandra fullt ut lika kvalificerade och ansvarsfulla göromål. Fackutbildningen för de manliga och de kvinnliga postexpeditörerna är densamma likasom ock fordringarna å teoretisk kompetens för tillträde till utbildningskursen.

Gör man sedan en jämförelse mellan de kvinnliga postexpeditörerna och telegrafisterna finner man först, att utbildningen av de förra är grundligare än utbildningen av de senare. Postelevkursen med därtill hörande provningar, vars genomgående är ett villkor för anställning såsom postexpeditör, drager en tid av cirka 21 månader, därav ungefär 15 månaders praktisk och 6 månaders teoretisk utbildning. Telegrafistutbildningen lär omfatta ungefär tretton månader, därav cirka nio månaders praktisk och fyra månaders teoretisk utbildning. — — — Denna skillnad i utbildning sammanhänger uppenbarligen med det förhållandet, att telegrafistens arbete är mindre komplicerat än postexpeditörens. Och detta är ju självfallet, om man jämför de båda verkens arbetsområde; härvidlag naturligtvis bortsett från den rent tekniska delen av telegrafverkets område såsom ledningsnätets och stationernas byggnad, underhåll och dylikt, varmed ju trafikpersonalen icke har att taga befattning och varom det i förevarande sammanhang sålunda icke är fråga. Telegrafverkets arbetsområde inskränker sig då till två verksamhetsgrenar, förmedling av telegram (mottagning, vidareändning och utlämning) och telefonsamtal. Postverkets arbetsområde omfattar ej blott mottagning, vidarebefordran och utlämning av brev (vanliga, rekommenderade och assurerade) och paket (vanliga och assurerade) utan även förmedling av tidningsabonnemang, postförskotts- och inkasseringsrörelse, postanvisningsrörelse, postsparbanksrörelse, utbetalning av folkpensioner, stämpelförsäljning och kronouppbörd. Om man vidare bemärker, att de flesta av de nu angivna rörelsegrenarna icke blott innefatta inrikes utan även internationell utväxling samt att med själva expeditörsarbetets utförande är förenat ett i de flesta fall mycket avsevärt uppbördsansvar, lär det icke kunna bestridas, att postexpeditörernas arbete är mera mångsidigt och krävande än telegra-

fisternas samt att detsamma behöriga fullgörande uppenbarligen förutsätter en grundligare utbildning och betydligt större kännedom om inrikes och internationella författningar.»

Generalpoststyrelsen fortsätter: »Samtliga förslag om de kvinnliga post-expeditörernas löneställning, utgå från den förutsättningen, att en differentiering av den nuvarande postexpeditörskårens göromål låter sig genomföra. I mycket begränsad omfattning kan detta givetvis ske omedelbart, i det att de här ovan omförmälda mera fysiskt ansträngande tjänsterna utan vidare kunna avskiljas. Det återstående verksamhetsområdet utgöres, sedan numera arbetet med avgående och ankommande posters expediering i stor utsträckning överlåts åt lägre kvalificerade tjänstemän, huvudsakligen vad som kan benämnas kassatjänstgöring d. v. s. allmänhetens betjänande vid diskarna å postkontoren. Detta arbete kan — bortsett från de största postkontoren, där en långt driven specialisering av göromålen låter sig genomföras — i allmänhet icke uppdelas efter olika art.»

Vad sålunda anförts torde till fullo visa, att de nuvarande kvinnliga post-expeditörerna och kvinnliga förste postexpeditörerna icke bort placeras i lägre lönegrad än sina manliga kamrater. De av de förra fordrade kvalifikationer och dem åvilande arbetsuppgifter anvisa dem plats vid sidan av de senare inom nya 15:e respektive nya 17:e lönegraden.

Det bör här sägas ifrån, att det sagda icke vänder sig mot inrättande av den nya postexpeditörstjänsten i lägre grad än postassistent. Tvärtom synes en åtgärd i denna riktning vara en lycklig lösning av en viktig del av postverkets så kallade överkvalificeringsfråga. I den mån de nuvarande postexpeditörernas arbete låter sig differentieras, böra de enklare göromålen överlåtas på billigare arbetskraft än postassistent. Denna differentiering kan givetvis endast genomföras steg för steg och i sammanhang med intagande i verket av personer, vilka icke förespeglats högre tjänsteställning än den nye postexpeditörens och av vilka ej krävts högre utbildning än den för denna nya tjänst erforderliga.

Det man här vänder sig emot är uteslutande tanken på att giva de berörda nuvarande kvinnliga posttjänstemännen en lägre tjänsteställning än den de för närvarande innehava med alla de konsekvenser detta skulle medföra, och det är övergångsbestämmelser, som skydda de i postverket redan anställdas rätt, som man i detta hänseende anser erforderliga. Man torde nämligen icke alltför mycket kunna bygga på den omständigheten, att under den tid differentieringen av postexpeditörsarbetet kommer att pågå ett större antal postassistentbefattningar än de nuvarande manliga postexpeditörsbefattningarna komma att erfordras, och därigenom ett antal kvinnliga postexpeditörer komma att placeras som postassistenter. Härigenom vinna endast ett fåtal kvinnor rättvis placering. För att uppnå full rättvisa synes erforderligt att i samband med fastställande av nu föreslagna ändringar i avlöningsreglementet för kommunikationsverken riksdagen formligen beslutar sådana övergångsbestämmelser, som ovan antytts.

Följdriktigast synes vara, att dessa övergångsbestämmelser gäves den avfattning, att alla nuvarande innehavare av förste postexpeditörs- och postexpeditörsbefattningar liksom alla extra tjänstemän med full postexpeditörsutbildning skulle, intill dess de kunna vinna befordran, bibehållas i den tjänsteställning de för närvarande äga. Då med sådan tjänsteställning skulle följa även viss löneställning, skulle ett sådant stadgande få rätt vittgående ekonomiska konsekvenser, för vilka i nuvarande statsfinansiella läge riksdagen ryggar tillbaka. Det vore därför frestande föreslå, att problemet för de nuvarande kvinnliga posttjänstemännens ifråga vidkommande löstes genom tillämpning av den inplaceringsmetod, som ovan angivits med beteckningen alternativ II, och som skulle giva de nuvarande kvinnliga förste postexpeditörerna placering i 17:e lönegraden och de nuvarande kvinnliga postexpeditörerna placering i 15:e lönegraden, men med en avlöning, som blott utgjorde så stor del av den för dessa grader bestämda avlöningen, att kvinnornas lön här sammanfölle med vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Ett sådant förslag innebure emellertid ett svårt avsteg från de principer, på vilka Kungl. Maj:t fotat sin inplaceringsmetod, och måste därför röna motstånd från varje anhängare av dessa. Därtill kommer också, att en lösning av frågan enligt alternativ II skulle medföra en omedelbar materiell olägenhet, i det att en kvinnlig tjänsteman ovillkorligt bleve utestängd från full assistentavlöning, medan hon genom Kungl. Maj:ts förslag kan bliva berättigad till sådan genom befordran.

Tvingas man av det statsfinansiella läget att begära sämre övergångsbestämmelser, än dem man anser innebära den fulla rättvisan och önskar man fasthålla vid inplaceringsmetoden i alternativ I, synes man dock ej kunna sätta sina krav lägre än att för de nu i tjänst varande kvinnliga tjänstemännen i fråga begära placering i grad, som ligger mellan de föreslagna postexpeditörsgraderna, 11 och 12, och postassistentgraderna, 15 och 17; och synes övergångsvis de kvinnliga postexpeditörerna kunna sättas i 13:e och de kvinnliga förste postexpeditörerna i 15:e lönegraden. Då mot Kungl. Maj:ts förslag i prop. nr 2 till löneskala kan göras bl. a. den anmärkningen, att förste postexpeditör kommer att stå alltför nära postexpeditör, är detta en olägenhet, som genom den av mig föreslagna anordningen åtminstone för den närmaste tiden blir undanröjd. På samma sätt undanröjer mitt förslag den ovisshet, som följer av Kungl. Maj:ts förslag om de nu i tjänst varande kvinnliga tjänstemännens rätt till semester.

Den ökade kostnad, som härigenom uppstår i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag, är ej ur budgetsynpunkt avsevärd. För närvarande finnas 35 kvinnliga förste postexpeditörer och i runt tal 250 kvinnliga postexpeditörer. Kan den åsyftade ändringen i en framtid innebära en årlig utgiftsökning av cirka 170,000 kronor, faller på nästkommande budgetår med nuvarande metod för inleverering av postverkets överskott högst hälften därav, en summa, som icke lär ge anledning till omräkning av vederbörande post i riksstaten.

Jag tvekar så mycket mindre att föreslå denna ändring, som densamma

icke skäligen bör kunna medföra några konsekvenser beträffande statsförvaltningen i övrigt, enär jämförbara förhållanden med dem, som råda inom postverket, knappast äro tillfinnandes inom andra grenar av förvaltningen.

Med stöd av det ovan anförda får jag vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte besluta,

att vid ändring i avlöningsreglementet för bland annat postverket för ordnande av kvinnliga befattningshavares avlöningsförhållanden den övergångsbestämmelse träffas, att nu i postverket anställda kvinnliga förste postexpeditörer och kvinnliga postexpeditörer må, så länge de innehava någon av dessa tjänster, äga åtnjuta avlöning enligt den i Kungl. Maj:ts proposition nr 2 till 1925 års riksdag föreslagna nya 15:e resp. nya 13:e lönegraden samt

att samma bestämmelse skall gälla för i postverket nu anställd extra ordinarie postexpeditör och postexpeditörsaspirant, som befordras till postexpeditör.

Stockholm den 22 januari 1925.

Teodor Julin.
